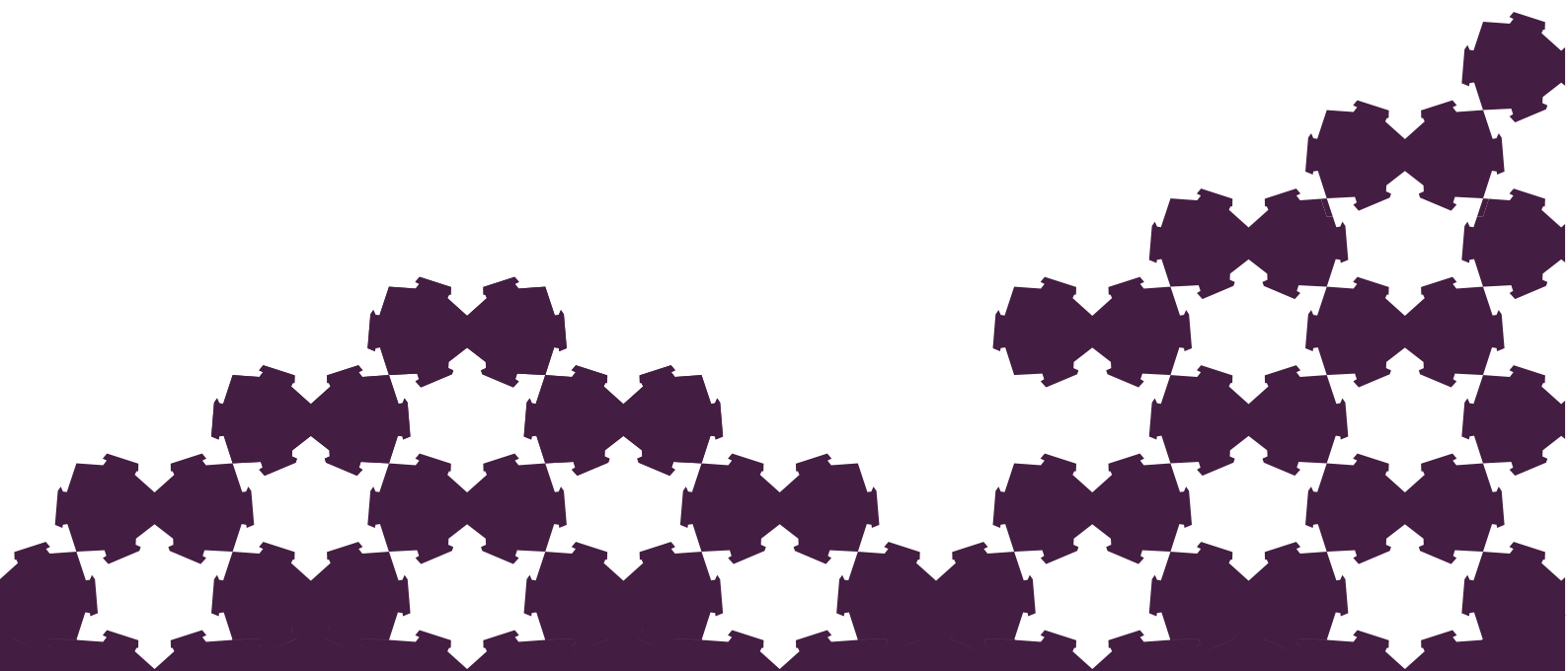

06 juli 2021

5. Programma

Duurzaamheid, Water en Groen

Inleiding

Met dit programma willen we Duurzaamheid in brede zin bevorderen; werken aan brede generieke doelen op het vlak van energie, klimaat, voedsel, samen voor(t)leven e.d. Samen met diverse betrokkenen van de beweging Samen Sneller Duurzaam bevorderen we de circulaire economie, ontwikkelen we duurzaamheidsstrategieën, stellen we een eigen duurzaamheidsagenda op en realiseren we gemeentelijke activiteiten.

We gaan voor een duurzame, veerkrachtige en toegankelijke buitenruimte. Een openbare ruimte die met aandacht en samen met de gebruikers is ingericht, onderhouden en beheerd. Met meer groen en accent op biodiversiteit, omdat deze bijdraagt aan een gezonde en aantrekkelijke woonomgeving.

We willen een betrouwbare en (kosten)efficiënte (afval)waterketen waarmee de volksgezondheid, de bodem en het grond- en oppervlaktewater worden beschermd. En waarmee we een bijdrage leveren aan een hoogwaardige, klimaatbestendige woon- en leefomgeving met mogelijkheden tot recreatie op en langs het water.

Daarnaast focust dit programma op de (duurzame) uitvoering van taken op het vlak van milieu, natuur en afval. Ook t.a.v. deze onderwerpen zetten we in op de ontwikkeling naar duurzaamheid.

De gemeente draagt zorg voor een passende laatste rustplaats voor inwoners. Iedere kern heeft een eigen unieke begraafplaats met diverse uitvaartmogelijkheden, die een rustige groene oase vormen. We zetten daarbij steeds meer in op duurzaamheid.

Wat is duurzaamheid?

Duurzaamheid is een breed begrip en hiervoor zijn verschillende definities en benaderingen opgesteld. John Elkington, een adviseur op duurzame ontwikkeling, bedacht in 1994 een benadering van duurzaamheid waarbij drie dimensies, namelijk een sociale (People), ecologische (Planet) en economische (Profit) dimensie in een duurzame samenleving met elkaar in balans moeten zijn. In het verlengde hiervan hanteren we de volgende definitie van duurzaamheid:

“Duurzaamheid is een zodanig gebruik van de aarde en de bewoners van deze aarde dat er geen sprake is van uitputting en toekomstige generaties er ook plezier van kunnen hebben”

5.1 Duurzaamheid

Doelstellingen

5.1.1 Samenwerken aan een duurzame en gezonde manier van leven en werken in Gooise Meren

In 2020 hebben wij de samenwerking met onze partners binnen de beweging Samen Sneller Duurzaam (SSD) gecontinueerd. In samenspel met betrokken inwoners, (maatschappelijke) organisaties en ondernemers blijven wij binnen SSD samen en gelijkwaardig werken aan de duurzame maatschappelijke opgaven in Gooise Meren. In het Actieplan Samen Sneller Duurzaam 2017-2022 zijn deze opgaven genoemd. In 2020 hebben wij onderstaande bijdragen geleverd om duurzame lokale projecten en activiteiten mogelijk te maken.

Maatregelen

We werken samen met onze partners binnen Samen Sneller Duurzaam

We werken samen met onze partners rond thema's die binnen SSD spelen: fossiel vrije energie, afvalloos circulair, biodiversiteit, samen duurzaam voortleven, lokaal voedsel, duurzaam onderwijs, klimaatadaptatie, slimme en groene mobiliteit, tiny housing en innovatie. Rond deze thema's zijn diverse werkgroepen actief. Daarnaast nemen we actief deel aan de ondersteuningsstructuur van Samen Sneller Duurzaam die inzet op het stimuleren van bewustzijn rond duurzaamheid, het versterken en verbreden van de beweging en het realiseren van concrete projecten en activiteiten die Gooise Meren duurzamer maken. Een centrale projectbegeleider is aangesteld die de benodigde ondersteuning organiseert en faciliteert. In co-creatie met partners uit de samenleving werken aan concrete duurzaamheidsdoelen betekent ook leren van- en met elkaar hoe deze samenwerking het best werkt om een duurzamer Gooise Meren te bereiken. Daarom blijven wij binnen Samen Sneller Duurzaam oog houden voor de gemeentelijke rol die nodig is om de beoogde duurzame impact te realiseren. Deze rol heeft twee kanten:

- In de eigen organisatie aandacht vragen voor duurzaamheid en vanuit de inhoud tijdig de verbinding zoeken met de werkgroepen binnen SSD, maar ook in de eigen organisatie de verbinding zoeken met andere programma's als Doe-Democratie en Leefbaarheid.
- De werkgroepen binnen SSD met bijbehorende doelstellingen en activiteiten op een goede manier verbinden met de juiste onderdelen van de gemeentelijke organisatie.

Kwaliteit

Continuering deelname aan ondersteuningsstructuur Samen Sneller Duurzaam

Binnen SSD zijn diverse overleggen actief die werken aan bewustwording rond duurzaamheid, het versterken en verbreden van de beweging en het realiseren van concrete projecten en activiteiten die Gooise Meren duurzamer maken. In 2020 is onze deelname aan de Vliegwieltgroep (maandelijks beleidsoverleg), de Vlechtersgroep (maandelijks communicatieoverleg) en het Operationeel overleg (wekelijks) gecontinueerd. Ondanks de COVID-19 pandemie zijn deze overleggen merendeels via internet doorgedaan.

Kwartiermaker Samen Sneller Duurzaam blijft actief

Het werk van de Kwartiermaker SSD is in 2020 gecontinueerd met middelen van de gemeente. De kwartiermaker faciliteert werkgroepen en initiatiefnemers om doelen op te stellen, een plan van aanpak te maken en samenwerkingsverbanden met anderen (onder andere de gemeente) aan te gaan. In 2020 zijn initiatieven rond de thema's Biodiversiteit, Groen, Energie en Circulariteit door de Kwartiermaker verbonden met de betreffende adviseur in de gemeente. Andersom zoeken beleidsadviseurs en andere medewerkers van de gemeente vaker contact met werkgroepen binnen SSD. Voorbeelden hiervan zijn de groeiende samenwerking rond groenonderhoud en de energietransitie.

Oprichting Stichting Gerben Struik

In 2020 is vanuit SSD de Stichting Gerben Struik opgericht met als doel om naast de middelen van de gemeente voor SSD andere financiers aan te trekken. Wij hebben meegedacht over de statuten en bestuursamenstelling van de stichting en voorzien in de oprichtingskosten van de stichting.

Uitbouw platform Samen Sneller Duurzaam

De contactenlijst van SSD is gegroeid tot boven de 1.000 inwoners. Ongeveer 500 daarvan krijgen de maandelijkse SSD brief toegestuurd per e-mail. Een kern van ongeveer vijftien tot honderd mensen is actief betrokken bij een werkgroep, activiteit of initiatief. Op de website www.samen-sneller-duurzaam.nl (maar ook op Facebook en LinkedIn) is meer informatie over de werkgroepen, recente activiteiten en ander duurzaam (lokaal) nieuws te vinden. De werkgroep Vlechters ondersteunt en faciliteert initiatieven en zet mensen aan tot actie. Een voorbeeld hiervan is de bijdrage aan het project 100% Zwerfafvalvrij. Vanwege de COVID-19 pandemie zijn de Duurzaamheidscafés niet doorgedaan. Om toch ontmoeting en inspiratie te ervaren zijn er films gemaakt over thema's en mensen binnen SSD.

Verslag over Samen Sneller Duurzaam

In 2020 is door SSD (waar de gemeente onderdeel van is) het verslag 'Samen Sneller Duurzaam 2017-2019' gemaakt. In dit verslag blikt SSD terug op de resultaten en de ontwikkeling. Tevens geeft het verslag weer welke inzichten zijn opgedaan en wat nodig is om samen de versnelling op gang te houden richting een duurzamer Gooise Meren. Een aantal aanbevelingen in het verslag gaan ook in op de gewenste rol van de gemeente. Dit verslag is met bijbehorende raadsmededeling naar de raad verzonden.

SSD is uitgegroeid tot een 'merknaam' van een beweging van samenwerkingsverbanden die lokale projecten en activiteiten van onderaf initiëren om Gooise Meren te verduurzamen.

Het faciliteren van projecten en activiteiten

We faciliteren projecten en activiteiten die bijdragen aan de doelen van Samen Sneller Duurzaam middels advies en/of financiële bijdrage. Hiervoor wordt het Initiatievenfonds Duurzaam Gooise Meren gecontinueerd.

Kwaliteit

Ook in 2020 is het Initiatievenfonds Duurzaam Gooise Meren van de gemeente gecontinueerd door projecten en activiteiten te faciliteren die bijdragen aan de doelen van het Actieplan Samen Sneller Duurzaam. In 2020 hebben acht initiatieven financiële ondersteuning gekregen. Deze initiatieven raken met name de thema's biodiversiteit, vergroening, duurzaamheidseducatie en terugdringen zwerfafval (plastic) die binnen SSD spelen. Twee voorbeelden van initiatieven die ondersteund zijn: een project op de Vitus Mavo rond energie- en grondstoffentransitie van de Stichting Omgevingseducatie Gooi, Vecht- en Eemstreek in samenwerking met lokale partners en project AltijdWerkplaats voor ontwikkeling demolatie vergroening en stimuleren biodiversiteit op de Broedplaats. Bij ieder initiatief worden nu heldere doelstellingen geformuleerd en wordt beschreven op welke wijze de betrokken partners (waaronder de gemeente) met elkaar samenwerken.

We geven zelf het goede voorbeeld

Gooise Meren wil een organisatie zijn die zorgvuldig omgaat met energie en grondstoffen. Er gebeurt momenteel heel veel op dit gebied. Door het opstellen van een Interne Duurzaamheidsagenda nemen we duurzaamheid steeds beter op in ons werk. Bijvoorbeeld door duurzaam circulair en inclusief in te kopen, door ons eigen vastgoed verder te verduurzamen, door te kiezen voor duurzame boeketten en door de verkoop van Fairtrade producten in de kantine.

Kwaliteit

In 2020 zijn er geen concrete aanvullende activiteiten ondernomen om de Interne Duurzaamheidsagenda uit te bouwen en zo gericht in de organisatie te stimuleren dat duurzaamheid beter en meer in het werk uitgedragen wordt. Dat wil niet zeggen dat er in de organisatie geen mooie voorbeelden te vinden zijn van duurzaamheid in projecten en activiteiten: er komt een circulaire sporthal op het Brediussterrein in Muiden en het Kerstpakket voor alle medewerkers was samengesteld uit lokale duurzame producten.

5.1.2 Stimuleren van duurzame keuzes bij (ver)bouw

Wij helpen inwoners, ondernemers en ontwikkelaars om bij (ver)bouw en ontwikkellocaties duurzame keuzes te maken. Dit betekent dat zij kiezen voor maatregelen die energieneutraliteit, klimaatadaptatie, biodiversiteit en circulariteit bevorderen. In het voorjaar van 2020 is de website voor de bewustwording voor duurzaamheid en klimaatadaptatie voor onze inwoners gerealiseerd.

In navolging van de aanzet in 2019 voor het beleid "Duurzaam Ontwikkelen voor professionals" hebben we in 2020 dit verder opgepakt. Hierbij worden de aspecten energie, hitte, water, droogte, biodiversiteit en circulariteit betrokken, afhankelijk van de locatie waar de ontwikkeling plaatsvindt.

Maatregelen

Voorzien in een website over duurzaam bouwen en duurzaam verbouwen

Een speciale website helpt inwoners, bedrijven en projectontwikkelaars bij het maken van duurzame keuzes bij (ver)bouw. De website www.duurzaam.gooisemeren.nl laat inspirerende voorbeelden zien op het gebied van klimaatadaptief bouwen, de energietransitie en circulair bouwen. Ook is er aandacht voor biodiversiteit en natuur-inclusief bouwen. Voor projectontwikkelaars is een speciaal onderdeel beschikbaar om hen te helpen bij de toepassing van duurzame keuzes die wij graag minimaal zien. Vanzelfsprekend worden de ontwikkelaars uitgedaagd om de meest duurzame keuzes te maken. In het duurzaamheidsprogramma nemen we een paragraaf op voor natuur-inclusieve ontwikkeling. We stimuleren bewoners en ontwikkelaars bij bouwaanvragen om gebouwbezonende diersoorten mee te nemen in de planvorming (onderdeel van Duurzaam ontwikkelen).

Kwaliteit

Begin 2020 is de website Duurzaam Gooise Meren opgeleverd. Hierin zit een tool verwerkt om inwoners en ondernemers van Gooise Meren bewust te maken van de maatregelen die zij kunnen nemen binnen de thema's water, hitte, droogte, biodiversiteit en energie. Zie ook programma 4.1.

We verwijzen actief naar de website over duurzaam bouwen en duurzaam verbouwen

Inwoners en bedrijven die een (bouw)vergunning aanvragen worden actief verwezen naar de website www.duurzaam.gooisemeren.nl. Via de lokale media zal over de website gecommuniceerd worden om zo de bekendheid te vergroten.

Kwaliteit

In 2021 werken we verder aan een website voor ontwikkelaars en initiatiefnemers. Deze website wordt in het vierde kwartaal opgeleverd. In de Omgevingsvisie wordt duurzaamheid in brede zin meegenomen.

5.1.3 Circulaire economie

Op het gebied van de Circulaire Economie zijn in 2020 mooie stappen gezet. De focus in 2020 lag vooral op projecten en de samenwerking met andere overheden in de regio.

De gemeente wil aan één van de circulaire doelstellingen uit het Klimaatakkoord met zijn inkoop een ambitieuze bijdrage leveren.

In 2022 10% circulair inkopen en in 2025 al 50%! Om dit op te starten zijn tien stappen opgenomen in de Roadmap Circulair Inkopen & Opdrachtgeverschap van de MRA (juni 2019).

Maatregelen

Uitwerken Roadmap Circulair Inkopen en Opdrachtgeverschap

We ronden in 2020 de stappen uit de Roadmap Circulair Inkopen af. Dit leidt tot een concreet actie- en communicatieplan. Het actie- en communicatieplan is erop gericht om het begrip circulaire inkoop en de voordelen daarvan voor mens en maatschappij zodanig breed uit te dragen binnen de ambtelijke organisatie dat dit de manier van werken wordt voor een ieder die bij inkoop betrokken is. Om circulaire inkoop bij de mensen in de genen te krijgen wordt een bewustwordingscampagne ingezet. Daarbij wordt gedacht aan de inzet van de volgende elementen/instrumenten: 1. Een startbijeenkomst voor het personeel 2. Structureel Informatie/voorlichting/best practices (plus enquête of quiz-je) via het Intranet, 3. De inzet van een selecte groep interne ambassadeurs, die de boodschap uitdraagt (successtory). 4. Gebruik van (opmaak) posters, banners en foldermateriaal.

Kwaliteit

Gooise Meren bevindt zich na 2020 bij de laatste stap - afronden van het actieplan. Het actieplan moet echt door de organisatie worden opgesteld om zo bij te dragen aan een groter draagvlak. Het communicatieplan is al wel gereed.

Kennis delen en ontwikkelen met Samenwerkingspartners

Er wordt binnen de Metropool Regio Amsterdam een expertpool opgericht. Deze wordt bemenst door 1 of meerdere externe experts, in combinatie met de inzet van experts vanuit de gemeenten. Zo hoeft niet iedereen het wiel (opnieuw) uit te vinden.

Kwaliteit

Er wordt binnen de Metropool Regio Amsterdam een expertpool opgericht. Deze wordt bemenst door 1 of meerdere externe experts, in combinatie met de inzet van experts vanuit de gemeenten. Zo hoeft niet iedereen het wiel (opnieuw) uit te vinden.

Intergemeentelijke werkgroepen van de MRA werken aan leidraden voor het klimaatneutraal en circulair inkopen van inkooppakketten. In die leidraden staan onder meer een gezamenlijke visie, een aantal uitgangspunten voor de aanbesteding en een overzicht van mogelijke eisen en criteria om de markt een gezamenlijk signaal te geven.

De leidraden voor Kantoorinrichting, Catering en Asfalt en beton zijn in 2020 afgerond en kunnen bij nieuwe inkooptrajecten door Gooise Meren worden gebruikt.

Monitoring Circulair Inkopen en Opdrachtgeverschap

Kwaliteit

Om te toetsen of Gooise Meren op de goede weg zit, is de nulmeting over 2019 uitgevoerd. In de nulmeting heeft de gemeente zelfs de score 'Zilver' behaald (tussen de 20 en 49% circulair ingekocht). Daarmee heeft de gemeente nu al het doel van 2022, namelijk 10% circulair inkopen en opdrachtgeverschap, gehaald.

Door de uitgevoerde nulmeting op MRA-niveau is in het laatste kwartaal van 2020 een belangrijke bevinding aan het licht gekomen. Als we de doelstelling willen realiseren dan moeten alle gemeenten harder inzetten op contractmanagement en ondersteuning van de contractmanagers door managers en uitvoering bij de realisatie van de duurzame afspraken. Gooise Meren heeft daar in december een presentatie over gegeven op het Maatschappelijk Verantwoord Inkopen Congres. Daarnaast heeft de nulmeting input gegeven voor een eerste circulaire inkoopkalender, de inkooptrajecten die we de komende jaren circulair gaan inkopen.

Inzoom op circulaire projecten

Kwaliteit

De circulaire sporthal is na intensieve voorbereiding circulair ingekocht. Er bleek tijdens een goed bezochte marktverkenning veel enthousiasme te zijn voor het circulair bouwen. Dat bleek ook uit de aanmeldingen: 10 partijen wilden graag meedingen. Uiteindelijk hebben drie partijen daadwerkelijk ingeschreven. Circulair ontwerpen en bouwen staat nog in de kinderschoenen, en dat kost voor aannemers die de eerste stappen zetten op dit vlak veel geld. Het begrensde budget bleek daarom voor veel partijen een te hoge drempel. In de aanbesteding zelf was circulariteit van materialen het belangrijkste gunningscriterium. Het project is gegund aan de combinatie Lichtstad Architecten/Rots Bouw, en zal in bouwteamverband verder uitgewerkt en gerealiseerd worden.

Het aantal projecten dat regionaal circulair ingekocht én opdrachten voor is gegeven in 2020 is zeer klein. Het project voor de verkeersborden liep vertraging op door wisseling van de projectleider. We hopen dit in 2021 af te ronden. Wel is in 2020 in regionaal verband een aanbesteding voor een soort tussenoplossing gepubliceerd, waarbij de focus ligt op langer gebruik maken van bestaande borden (refurbish) en biobased oplossingen. Daarnaast is het goed te melden dat de samenwerking op MRA niveau leidt tot een groter netwerk dat al eens ervaring opgedaan heeft met het in te kopen product. De lijntjes met Haarlem, Haarlemmermeer, Provincie Noord-Holland, Zaanstad en Hilversum zijn kort waardoor we niet elke keer het wiel opnieuw hoeven uit te vinden en ons dit helpt om een duurzamere inkoopstrategie te kiezen.

Interne projecten waarbij gestuurd is op circulaire contracten zijn

- de raamovereenkomst voor duurzame kantoorartikelen,
- de interne verbouwing van het gemeentehuis en
- het vervangen van de damwand aan de Herengracht in Muiden.

De interne verbouwing leidde ook tot een circulair contract, maar nog zeer beperkt en naar verwachting met een lage impact op de doelstellingen. De maatregelen van de markt waren erg algemeen. We zien dat marktpartijen nog kennis en kunde moeten opdoen met circulaire uitvragen. Het helpt dat steeds meer gemeenten in de MRA dit doen en dat er initiatieven en fondsen zijn om ondernemers hiermee te helpen.

Bij de vervanging van de damwand hebben we een heel mooi aanbod van firma Van Hees mogen ontvangen. Duurzaamheid heeft een belangrijke plek in de bedrijfsvoering en hij biedt een materialenpaspoort aan voor de gebruikte materialen. Daarnaast is hij uitermate concreet in de circulaire maatregelen die hij voorstelt. Ook wordt bij aanbestedingen duurzaam materieel en transport aangeboden.

Bij een aantal projecten is circulariteit teruggekomen in de eisen van het bestek. Zo zijn voor de herinrichting van de Eikenlaan in Muiderberg specifieke betontegels voorgeschreven, waarbij minder gebruik is gemaakt van cement (cement heeft wereldwijd grootste aandeel in CO₂-uitstoot), maar van biologische materialen.

Lyreco voert het contract voor kantoorartikelen vanaf september 2020 uit en zet daarbij sterk in op duurzaamheid. Denk hierbij aan:

- Het reduceren van het verbruik en het assortiment van kantoorartikelen binnen Gooise Meren.
- Het organiseren van informatiesessies en alle gebruikers informeren wat de eco-mogelijkheden zijn en wat de impact is van kantoorartikelen op het milieu.
- Het verduurzamen van het assortiment en het stimuleren van bestellingen met een lagere milieubelasting.

We hopen vaker dergelijke goede voorbeelden tegen te komen en zo steeds meer impact te kunnen realiseren met onze contracten.

5.1.4 Samenwerken aan de overgang naar een duurzame energie- en warmtevraag

In het najaar van 2019 is het nationaal Klimaatakkoord gesloten. Dit akkoord kent één groot doel: om klimaatverandering tegen te gaan willen we in 2030 49% minder CO₂ uitstoten. Een van de onderdelen van het Klimaatakkoord is de Energietransitie in de gebouwde omgeving. Deze transitie is de overgang naar een energiesysteem waarbij duurzame energiebronnen uiteindelijk volledig voorzien in de energie- en warmtevraag, waarbij alle wijken in 2050 aardgasvrij zijn. Het Rijk legt de regie van deze transitie bij gemeenten. Dit betekent dat wij voor Gooise Meren de verantwoordelijkheid en bevoegdheid hebben om besluiten te nemen over de lokale energievoorziening.

Maatregelen

We stimuleren energiebesparing

Door in te zetten op energie besparen en verduurzaming van de gebouwde omgeving wordt direct bijgedragen aan het terugdringen van de CO₂-uitstoot. In samenwerking met de andere gemeenten in onze regio werken we aan een Regionaal Energieloket waar inwoners en ondernemers voor vragen en advies over energie besparen en verduurzaming terecht kunnen. De bestaande duurzaamheidslening (revolverendfonds) voor particuliere huiseigenaren wordt gecontinueerd.

Kwaliteit

Het college heeft in 2020 ingezet op energie besparen en verduurzaming van de gebouwde omgeving door:

- De duurzaamheidslening op basis van een revolverend fonds te continueren. Er is afgelopen jaar door 57 inwoners gebruik gemaakt van de duurzaamheidslening. In samenwerking met de andere gemeenten in onze regio, de energiecoöperaties en ondernemers is in 2020 een energiedienstenbedrijf opgericht met als uiteindelijk doel grootschalige verduurzaming van de bebouwde omgeving zo betaalbaar mogelijk te maken voor inwoners. De gemeente ondersteunt energiecoöperatie Wattnu met als resultaten op het gebied van energie besparen:
 - Energiecoaching en kleine maatregelen:
 - o Uitbouw van het team energiecoaches: 18 nieuwe en 4 gestopt in 2020. Totaal 33 eind 2020 waarvan 4 niet actief vanwege Corona
 - o Trainen van de energiecoaches: 17 basisopleiding, 28 extra opleiding online energiecoaching, 20 extra opleiding warmtecamera, 4 specialisatie historische panden
 - o 90 energiecoachgesprekken fysiek bij inwoners thuis
 - o 350 online energiecoachgesprekken gericht op kleine maatregelen, waarvan 120 met huurders uit de sociale huursector
 - o Specifieke campagne voor minima
 - o 100 warmtescans
 - o 10 energiecoachgesprekken historische panden
 - o 470 waardebonnen verstrekt
 - Collectieve inkoopacties
 - o Zonnepanelen: 85 deelnemers
 - o Isolatie en glas: 77 deelnemers
 - Collectieve zonnedaken
 - o 2 daken operationeel
 - o 1 nieuw postcoderoosproject gerealiseerd
 - o 12 daken gescreend waarvan 4 in ontwikkeling
 - Straatproject Havezathe Muiden fase 1
 - o 16 huizen samengebracht en modulair plan ontwikkeld, 12 bewoners willen tot gezamenlijke actie komen.
 - 2021 fase 2
 - Kompas op Groen ontwikkeld
 - o Tentoonstelling en onderwijsprogramma's voor basisonderwijs en voortgezet onderwijs (techniekles en creatieve les)
 - o 2 keer geëxposeerd, 180 bezoekers
 - o 330 leerlingen les gehad met terugkoppeling in de klas en uitreiking 'energiecoach junior': 4 klassen Welland College, 8 klassen Vitus Mavo, 4 klassen Hoeksteen

We stellen een concept Regionale Energie Strategie (RES) op

De RES draagt bij aan de doelstelling om een reductie van de CO₂-uitstoot te bereiken van 49% in 2030. Gooise Meren maakt onderdeel uit van de RES regio Noord-Holland Zuid (NHZ). En Gooi en Vechtstreek vormt een deelregio binnen deze RES NHZ. In de concept RES wordt uitgewerkt waar gebieden zijn voor de opwek van hernieuwbare energie en welke warmtebronnen beschikbaar zijn voor de overstap naar aardgasvrij. Met deze concept RES geeft de regio Noord-Holland Zuid aan welke bijdrage geleverd wordt aan de landelijke opwek van 35 TWh aan duurzame energie in 2030. In maart 2020 wordt de concept RES aan de gemeenteraad voorgelegd. Het RES-traject kent een doorlooptijd tot 2030. Vanaf 2021 wordt de RES elke twee jaar gemonitord, geactualiseerd en opnieuw vastgesteld door de raad.

Kwaliteit

Er is in 2020 een concept-RES vastgesteld.

We starten met het opstellen van een Transitievisie Warmte

We gaan aan de slag met de Transitievisie Warmte, waarin staat wanneer welke wijk van het gas kan worden afgekoppeld en voor welke warmtebronnen we kiezen. De Transitievisie Warmte dient uiterlijk eind 2021 vastgesteld te zijn door de gemeenteraad. De Transitievisie Warmte wordt elke 5 jaar geactualiseerd.

We trekken zoveel mogelijk samen op met inwoners van elke wijk omdat hun stem in dit proces zeer van belang is. We willen graag dat inwoners en ondernemers zich betrokken voelen bij dit onderwerp. In de transitievisie warmte zal in elk geval voldoende aandacht zijn voor de randvoorwaarden en kosten van de verschillende opties, zowel voor de gemeente als inwoners. We krijgen hierin als gemeente ondersteuning vanuit de RES-regio.

Kwaliteit

Gooise Meren is in 2020 samen met vier buurgemeenten gestart met een proces om te komen tot een transitievisie warmte. Het betrekken van inwoners bij dit proces staat gepland in het voorjaar van 2021.

We gaan in de wijken aan de slag

Lokaal blijven we in de wijken aandacht vragen voor energiebewustzijn, energiebesparing, de opwek van duurzame energie en de energietransitie. Hiervoor wordt samenwerking gezocht met onze partners binnen Samen Sneller Duurzaam zoals WattNu, de lokale energiecoöperatie in Gooise Meren. In de wijken RemCom, Parkwijk en Keverdijk en in Muiden en Muiderberg lopen of starten activiteiten op die richting inwoners aandacht vragen voor energie besparen en opwek van duurzame energie.

Kwaliteit

De activiteiten van Wattnu zijn deels uitgevoerd vanuit een wijkgerichte aanpak. De kwartiermaker energietransitie helpt inwonersinitiatieven op wijkniveau verder. In 2020 heeft de focus op Muiderberg gelegen, omdat daar van onderop een initiatief is gestart voor een warmtenet.

We blijven samenwerken met onze regionale partners

We zetten de regionale samenwerking in het kader van de regionale energie strategie onder het motto 'Samen op pad' voort. Hierbij wordt samengewerkt met andere overheden, energiecoöperaties, waterschap, water- en elektriciteitsnetbeheerders, huurdersverenigingen en woningcorporaties.

Kwaliteit

Voor de Regionale Energiestrategie (RES), transitievisie Warmte en de ontwikkeling van de Omgevingsvisie heeft de regionale samenwerking ook in 2020 een meerwaarde gehad. Enerzijds door de overlegstructuur waarbij regionale stakeholders goed en effectief betrokken kunnen worden. Anderzijds door kennisdeling en bundeling zodat niet elke gemeente zelf het wiel hoeft uit te vinden. Het vinden van ruimte in de regionale samenwerking voor lokale verschillen in focus, ambitie en tempo vraagt aandacht.

5.1.5 CO₂-reductie

We willen de CO₂-uitstoot verminderen. De CO₂-uitstoot van de gemeentelijke organisatie wordt veroorzaakt door energieverbruik in de gemeentelijke gebouwen en door brandstofverbruik van het gemeentelijke wagenpark. Het elektriciteitsverbruik van de gemeentelijke gebouwen, de openbare verlichting, de pompen

en gemalen en de verkeersregelinstallaties zijn reeds klimaatneutraal. Hiervoor wordt regionaal duurzame stroom ingekocht. Blijft over het gas- en brandstofverbruik dat niet CO₂-neutraal is.

Maatregelen

Acties voor CO₂-reductie

In de eigen organisatie wordt de milieubarometer als instrument gebruikt om de CO₂-uitstoot in beeld te brengen van bijvoorbeeld ons energieverbruik, waterverbruik, papierverbruik, circulair inkopen en afval. Door de CO₂-uitstoot te monitoren en af te zetten tegenover vergelijkbare organisaties wordt bepaald welke maatregelen het meest effect hebben om de CO₂-uitstoot terug te dringen. Inwoners en bedrijven in Gooise Meren worden gestimuleerd om energie te besparen en duurzame energie op te wekken. Om dit te bereiken wordt een Regionaal Energieloket opgezet en worden diverse bewonersbijeenkomsten in wijken over energiebesparing en verduurzaming georganiseerd.

Kwaliteit

Het regionaal energieloket is gerealiseerd en inwoners en bedrijven worden op verschillende manieren gestimuleerd en ondersteund om maatregelen te nemen. Jaarlijks wordt de CO₂ Footprint opgesteld van de gemeentelijke organisatie door de milieubarometer in te vullen. Regionaal is een traject opgestart om duurzame energie in te kopen, waarmee de CO₂ uitstoot van de organisatie wordt verminderd.

5.1.6 Inwoners en organisaties bewust maken van het belang van Fairtrade

Ook in 2020 blijven we het van belang vinden dat de Werkgroep Fairtrade Gooise Meren inwoners en organisaties stimuleert tot het maken van een bewuste keus voor Fairtrade producten. Door het maken van een bewuste keus voor Fairtrade wordt bijgedragen aan een betere wereld.

Maatregelen

We ondersteunen diverse projecten en activiteiten

We maken het mogelijk dat de Werkgroep Fairtrade Gooise Meren richting het onderwijs aandacht vraagt voor educatieve projecten rond fairtrade en eerlijke handel. En dat de werkgroep publieksacties, bijvoorbeeld in de jaarlijkse Fairtrade Week, over het belang van fairtrade en fairtrade producten organiseert.

Kwaliteit

In samenwerking met de Wereldwinkel Bussum en Stichting Omgevingseducatie is voor de groepen 6 en 7 van het basisonderwijs een lessenserie over Fairtrade beschikbaar gesteld. Op drie basisscholen hebben zes klassen lessen over Fairtrade gevolgd. De COVID-19 pandemie heeft meer deelname van scholen in de weg gestaan. In het voortgezet onderwijs is in het najaar van 2020 op het Goois Lyceum, het Willem de Zwijgercollege en het Vituscollege een lessenreeks voor derde klassen over Fairfashion gestart.

We herbevestigen de titel Fairtrade gemeente

In 2020 wordt de titel Fairtrade gemeente opnieuw aangevraagd voor de jaren 2020-2022. Hiervoor wordt een speciaal projectplan ingediend dat binnen het onderwijs extra aandacht vraagt voor fairtrade.

Kwaliteit

Eind december 2020 werd door de landelijke Fairtrade gemeenten organisatie voor twee jaar de titel Fairtrade Gemeente aan Gooise Meren toegekend.

5.2 Klimaatadaptatie

Doelstellingen

5.2.1 Het klimaatbestendig inrichten van de openbare ruimte voor 2050

Omdat het klimaat verandert en de kans op wateroverlast door hevige regenbuien toeneemt, is een focus op klimaatbestendige inrichting van de openbare ruimte noodzakelijk. Vanuit het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie ligt er een gemeentelijke opgave waarmee klimaatbestendig en waterrobuust inrichten een vanzelfsprekend onderdeel van ruimtelijke (her)ontwikkelingen wordt.

In 2020 besteden we daarom aandacht aan de invulling van deze klimaatopgave om de buitenruimte voor 2050 klimaatbestendig in te richten. Dit doen we door het klimaatadaptief handelen te verankeren in het gemeentelijk beleid, het goede voorbeeld te geven door het openbaar gebied en openbare gebouwen te vergroenen en daarnaast in de openbare ruimte kwetsbare locaties voor wateroverlast, verdroging en hittestress aan te pakken.

Maatregelen

Afkoppelen verhard oppervlak openbaar gebied

Een van de belangrijkste maatregelen om tot een duurzame afvalwaterketen te komen, is het hemelwater afkoppelen van de gemengde riolering. Dit vergt substantiële investeringen. De strategie is om afkoppelen te combineren met andere werken zoals bijvoorbeeld een herinrichting van een straat. Alle kansen die zich voordoen, gebruiken we om hemelwater af te koppelen van gemengde riolering.

Kwaliteit

Het afkoppelbeleid is gevolgd. Waar de aanleg van gescheiden riolering en/of afkoppelen mogelijk was, is afgekoppeld.

Opstellen maatregelenplan klimaatbestendige inrichting

Door uitvoering van de klimaatstresstest hebben wij in beeld op welke locaties in onze gemeente er nadelige effecten van de klimaatsverandering kunnen optreden. Door in gesprek te gaan met belanghebbenden (woningbouwcoöperaties, inwoners, bedrijven) kan worden bepaald welke maatregelen noodzakelijk, wenselijk en effectief kunnen zijn. Op basis van deze risicodialogen wordt een maatregelenplan opgesteld dat in de periode 2020-2050 uitgevoerd zal worden.

Kwaliteit

Met de belanghebbenden zijn er in 2020 risicodialogen gevoerd. Door de landelijk situatie zijn deze maatregelen tijdelijk gestaakt. Begin 2021 is er weer een doorstart gemaakt met het voeren van de risicodialogen. Het maatregelenplan volgt na het afronden van de dialogen en is om die reden nog niet opgesteld.

Waterbestendig (her)inrichten en (ver)bouwen

Gevolgen van 'water-op-sstraat' gaat de gemeente beperken door de openbare ruimte in te zetten voor waterberging of 'transportleiding' bij extreme neerslag. De gemeente richt de openbare ruimte waterbestendig in door ervoor te zorgen dat op laaggelegen locaties het schone water over het maaiveld kan wegstromen naar een plek waar het geen kwaad kan (bijvoorbeeld naar oppervlaktewater, wadi, berm,

plantsoen of speelplek), en/ of door te zorgen dat de straat het water tijdelijk vasthoudt (tussen de trottoirbanden) en niet de tuinen en/ of gebouwen instroomt. De gemeente zet in op het klimaatbestendig inrichten van openbare gebouwen. Daarmee wil de gemeente ook het goede voorbeeld geven.

Kwaliteit

Vanuit deze doelstelling is onlangs de aula op de begraafplaats van een groen dak voorzien. Ook zijn een aantal projecten in voorbereiding waarbij gemeentelijk vastgoed klimaatbestendig zal worden ingericht. Zo is er bijvoorbeeld een modelstudie gedaan naar de waterbergend vermogen van de openbare ruimte rond het gemeentehuis. De maatregelen die hier zijn doorgerekend worden ingezet bij de inrichting van de ruimte rond het gemeentehuis.

5.2.2 Stimuleren inwoners klimaatbestendige inrichting particuliere gronden

In stedelijk gebied valt veel water op daken en verhardingen. Wanneer neerslag op een weiland valt, dringt daarvan ongeveer 50% in de ondergrond. In stedelijk gebied dringt ongeveer 15% in de ondergrond. Meer dan de helft van alle neerslag stroomt de riolering in. Als de riolering vol zit, kan het water op straat of in de huizen terecht komen. De riolering kan het vele water van hevige buien niet aan. Met maatregelen wil de gemeente hevige neerslag gecontroleerd bovengronds opvangen en lokaal verwerken. Een groot deel van de gemeente is particulier terrein. Mede daarom is hulp van inwoners nodig.

Maatregelen

Inwoners informeren over klimaatadaptatie

We informeren bewoners over particuliere verantwoordelijkheden, klimaatverandering, klimaat/waterbestendig bouwen en inrichten, subsidieregelingen en dergelijke. Dat doen we via gemeentelijke (sociale) media zoals de website, facebook, twitter, flyers, folders etc. Het doel van deze informatie: het moet voor bewoners en bedrijven duidelijk zijn wat de gemeente doet en waarvoor zij zelf verantwoordelijk zijn.

Kwaliteit

Klimaatadaptatie is een belangrijk onderdeel van de toolkit Duurzaam Gooise Meren (duurzaam.gooisemeren.nl). Hierop wordt eenvoudig uitgelegd wat klimaatadaptatie inhoudt en wat inwoners zelf zouden kunnen doen.

Financiële stimulans klimaatadaptatie

We stimuleren bewoners om tuinen te ontharden, groene daken aan te leggen, een regenton te plaatsen en/of af te koppelen. Dit doen we met behulp van financiële bijdragen voor groene daken, regentonnen en voor afkoppelen en door in te zetten op Operatie Steenbreek.

Kwaliteit

Er is nog niet gestart met het opstellen van een subsidieverordening "Financiële Stimulans Klimaatadaptatie" waarmee particulieren een bijdrage ontvangen voor een klimaatbestendige inrichting.

Het stimuleren van inwoners om hun tuin te vergroenen

Wij zijn lid van Operatie Steenbreek. We communiceren breed over het belang van vergroening. We stimuleren inwoners om tuinen te ontharden, groene daken aan te leggen, een regenton te plaatsen en/of af te koppelen. Te veel bestrating in de tuinen zorgt namelijk voor problemen tijdens hoosbuien en aanhoudende droogte, vermindert de biodiversiteit en zorgt voor opwarming van de kernen. In 2020 proberen we daarom

meer inwoners te bereiken dan afgelopen jaren. De uitrol van de Toolkit voor duurzaam ontwikkelen en het aantal herinrichtingsprojecten dat uitgevoerd gaat worden, biedt kansen om veel inwoners te bereiken. De gemeente zet daarom extra in om de vergroening van particulieren te stimuleren.

Kwaliteit

De website duurzaam.gooisemeren.nl is begin 2020 gelanceerd. Bij relevante communicatie over groen, hittestress of wateroverlast naar onze inwoners wordt een verwijzing gemaakt naar deze website met handelingsperspectieven om de tuin te vergroenen.

Invoeren waterlabel

Het Waterlabel laat inwoners, bedrijven en gemeentes samenwerken aan een klimaatbestendige stad. Om de bewoners bewuster te maken is het regenwaterlabel, kortweg waterlabel, voor woningen ontwikkeld. Het waterlabel geeft informatie over de capaciteit van een huis / tuin om water vast te houden. Een huis met een G label, voert regenwater direct af naar de omgeving en kan daardoor wateroverlast in de buurt veroorzaken of verergeren. Een huis met een A label, houdt het regenwater langer vast. Daarmee ontlast het de buurt en draagt bij aan een klimaatbestendige stad.

Kwaliteit

Het waterlabel is opgesteld (www.waterlabel.net).

Mee-afkoppelen particulieren

Wanneer wij regenwaterriolering aanleggen in openbaar gebied, vragen wij bewoners om de dakoppervlakken, die afvoeren naar de straatzijde, af te koppelen van de riolering. Bewoners die mee willen werken, kunnen de werkzaamheden tijdens de looptijd van het project door (en op kosten van) de gemeente laten uitvoeren. Wij gaan daarbij gebruik maken van een afkoppelassistent, een persoon die inwoners helpt met het afkoppelen van dakoppervlakken en die ook breder ingezet kan worden voor verduurzaming van het particulier terrein. Het streven is om het afvalwater van alle bewoners in afgekoppeld gebied gescheiden aan te laten leveren voor 2050.

Kwaliteit

Tot op heden zijn er geen grote herinrichtingsprojecten geweest waarbij particulieren mede konden worden afgekoppeld. Wel zijn een aantal herinrichtingsprojecten in voorbereiding, waarbij ook inwoners wordt gevraagd hun perceel mee af te koppelen. Voorbeelden daarvan zijn de Eikenlaan en de Vlietlaan.

5.3 Groen, natuur en milieu

Doelstellingen

5.3.1 Benutten van kansen op het gebied van biodiversiteit

We benutten de kansen die er zijn voor biodiversiteit. Bij beplantingskeuzes kijken we naar de waarde voor vogels, insecten en kleine zoogdieren. Alle plantensoorten zijn belangrijk voor de biodiversiteit. Daarom bestrijden we alleen wat direct de gezondheid schaadt (zoals de Eikenprocessierups en de Reuzenberenklauw) of andere soorten verdringt (zoals de Japanse duizendknoop). We nemen extra maatregelen om de overlast van deze soorten te bestrijden.

Maatregelen

We willen een bij- en insectenvriendelijke gemeente worden

We vergroten de biodiversiteit onder andere extra bloembollen te planten. Met het vergroten van de biodiversiteit stimuleren we dat vogels, vlinders en kleine insecten zich steeds meer thuis voelen.

Kwaliteit

De in 2019 ingezaaide kruidenmengsels en speciale bloembollenmengsel zijn in 2020 vanuit het reguliere beheerprogramma extensief maaien onderhouden. In Muiden is het aandeel bloembollen uitgebreid en in samenspraak met de inwoners aangeplant. In het maaibestek is daarnaast gestart om de maaifrequentie op kleine schaal aan te passen om niet gemaaide stroken in de winter te behouden als overwinteringsplaats voor vlinders en insecten. In 2021 worden deze locaties in het kader van versterking van de biodiversiteit breder in de gemeente toegepast.

We onderzoeken alternatieve maatregelen voor beheersing eikenprocessierups

Het verhogen van de soortenrijkdom en het faciliteren van nestgelegenheid voor vogels en vleermuizen kunnen bijdragen aan de bestrijding van plaaginsecten als eikenprocessierups. We onderzoeken natuurvriendelijke maatregelen voor de beheersing van invasieve soorten als Japanse duizendknoop, Reuzenberenklauw en Eikenprocessierups. Daarbij werken we samen en delen we kennis met de regiogemeenten en Goois Natuurreservaat.

Kwaliteit

In 2020 is vanuit de notitie Uitvoeringsplan Eikenprocessierups invulling gegeven aan de jaarlijkse bestrijding van eikenprocessierups. De gemeentelijk organisatie is in april op de hoogte gesteld van deze nieuwe werkwijzen middels een tool box Eikenprocessierups. Nestkastjes in de nabijheid van de zomereiken zijn in 2020 voor een eerste ronde op broedbezetting gecontroleerd, bevindingen worden meerjarig gemonitord op de effecten op een vermindering van de overlast van eikenprocessierups in omgeving van de nestkastjes. Daarnaast is in 2020 gestart met een pilot ter bestrijding Japanse Duizendknoop door elektrocutie en afdekking. Doel van de pilot is om Japanse Duizendknoop beter te kunnen bestrijden tussen beplantingen, waar de huidige bestrijdingsmethoden maaien niet kan worden uitgevoerd. De resultaten van 2020 zijn positief waardoor wij in die lijn in 2021 uitbreiden.

5.3.2 Versterken van de groene uitstraling van de gemeente

Groen is een kernkwaliteit van onze gemeente die we willen houden en het liefst willen versterken. Want een groene leefomgeving is essentieel voor de kwaliteit van gezondheid, het welbevinden van onze inwoners en de uitstraling van de kernen, de buitenwijken en de buitengebieden.

Dat doen we onder andere door:

1. het onderhoud en beheer van de buitenruimte - in afwijking van de in 2018 aangenomen Visie Buitenruimte - in algemene zin in Gooise Meren op niveau 'voldoende' te beheren, inclusief de centra van de kernen en de stations, m.u.v. de centra van Naarden-Vesting en de vesting van Muiden die beide op niveau 'goed' zullen worden beheerd;
2. een evaluatie te plannen van de Visie Buitenruimte en de financiële gevolgen, de uitwerking in de praktijk, alsmede van de nu bepaalde kwaliteitsniveaus, één of twee jaar na volledige doorvoering, al naar gelang het tijdstip voor die evaluatie het meest zinvol wordt geacht, en bij de aanbestedingen met die evaluatie / dat evaluatietijdstip rekening te houden.

Maatregelen

Onderzoeken van de waarde van groen cultuurhistorisch erfgoed

We hebben oog voor het groen cultuurhistorisch erfgoed en starten een pilot in het park 't Mouwtje in Bussum. We willen met inwoners onderzoeken wat nodig is om deze bijzondere plek te beheren zodat recht wordt gedaan aan historische waarde.

Kwaliteit

In het voorjaar van 2020 is een pilot gestart om samen met inwoners een plan op te stellen voor 't Mouwtje. Dit heeft in het najaar van 2020 geleid tot een onderzoek naar de cultuurhistorische waarde van het park en de directe omgeving. In 2021 krijgt dit onderzoek een vervolg. Samen met inwoners wordt dan gewerkt aan een traject dat bestaat uit het opstellen van een visie en beheerplan.

Opstellen van het plan 'Buitenruimte in Beeld'

We stellen een integraal plan op waarin we waardevolle groenstructuren en ecologische verbindingzones vastleggen en de kansen voor versterking vergroening en biodiversiteit benoemen. We brengen de waardevolle elementen in kaart zodat we nog meer kunnen sturen op behoud en versterken van deze structuren. We onderzoeken kansen om de ecologische verbindingzones met het buitengebied en omliggende natuurgebieden te verbeteren. Daarbij wordt samengewerkt met gebied behorende instanties als Goois Natuurreservaat, Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten. Deze kaart zal onderdeel uit gaan maken van het omgevingsplan in het kader van de Omgevingswet.

Kwaliteit

In 2019 is gestart met de ontwikkeling van een integraal plan 'Buitenruimte in Beeld'. Ook de inwoners zijn betrokken bij deze ontwikkeling. In december 2019 heeft een digitale enquête de inwoners de kans gegeven om aan te geven waar zij kansen zien voor meer groen, biodiversiteit etc. Met de input van de inwoners en professionals vanuit o.a. het Goois Natuurreservaat en Natuurmonumenten is het plan opgesteld. In het laatste kwartaal van 2020 is Buitenruimte in Beeld vastgesteld. De nadere uitwerking in een biodiversiteitsactieplan volgt in 2021.

Uitdagen van inwoners om middels zelfbeheer de openbare ruimte op te plussen

We dagen bewoners uit om het beheerniveau 'op te plussen' door zelfbeheer, zoals het adopteren van boomspiegel. En we communiceren over de mogelijkheid om bepaalde gemeentelijk (groen) taken zelf uit te voeren: Right to Challenge.

Kwaliteit

Dit is een onderdeel van de reguliere werkprocessen. Bij bewonersinitiatieven stimuleren wij dat het initiatief niet beperkt blijft tot een nieuwe aanleg maar dat juist ook een deel van het toekomstige beheer door de inwoners wordt uitgevoerd. We hebben de samenwerking met Samen Sneller Duurzaam op gebied van vergroening en biodiversiteit versterkt door o.a. teksten voor de plaatselijke krant en het beheer van 2 paddenpoelen samen uit te voeren. Vanuit burgerinitiatieven zijn er in 2020 circa een vijftal beheerconvenanten afgesloten in het kader van zelfbeheer van groen door bewoners in de vorm van adoptie van boomspiegels en groenvakken.

Vervangen van de bomenrij langs bedrijvenpark Gooimeer Zuid

Aan de noordzijde van het bedrijvenpark Gooimeer Zuid bevindt zich een bomenrij die de overgang vormt van het bedrijvenpark naar het buitengebied. De conditie van de populieren is aan het verslechteren (einde levensduur) en de bomen moeten om die reden vervangen worden. De bomen hebben veel waarde voor de biodiversiteit en zijn visueel gezien belangrijk. Vervanging is niet eenvoudig gezien de functie en waarde die de bomen hebben en de locatie waar de bomen staan. Het verwijderen van de bomen heeft effecten op o.a. vleermuizen die hier voorkomen, daarnaast hebben de bomen een grote omvang en verwachten veel weerstand als deze gekapt worden. De uitvoering van dit project vraagt om een zorgvuldige voorbereiding en een mogelijk gefaseerde uitvoering.

Kwaliteit

Met het eerste voortgangsverslag 2020 is besloten om de investering een jaar door te schuiven en te faseren. Uit het vleermuisonderzoek, dat in 2020 is uitgevoerd, is gebleken dat de boomstructuur van grote waarde is voor diverse vleermuissoorten waardoor deze niet in z'n geheel in 1 keer vervangen kan worden. In 2021 zal op basis van de levensverwachting en conditiebepaling van de bomen een faseringsvoorstel definitief worden uitgewerkt ter vervangingsfasering van de populieren.

Zorgdragen voor een gevarieerd, duurzaam bomenbestand

Wij controleren onze bomen door ze eens in de vier jaar te laten onderzoeken. Daarnaast houden wij de lijst met waardevolle bomen actueel. In 2020 is de geactualiseerde lijst Waardevolle bomen vastgesteld. We zetten ons samen met inwoners in voor een gevarieerd, gezond, duurzaam en veilig boom/groenbestand. Het belang van bomen wordt steeds duidelijker. Bomen leveren een belangrijke rol bij het opvangen van hittestress en wateroverlast als gevolg van klimaatsverandering. Veel diersoorten zijn afhankelijk van bomen als voedselbron maar ook als nest- en schuilgelegenheid. In dit licht is het belangrijk het huidige bomenbestand op pijl te houden. Het toetsingskader voor kapvergunningen willen wij beter laten aansluiten bij de huidige tijdgeest en de klimaatsveranderingen die wij ondervinden.

Kwaliteit

Zoals elk jaar wordt een deel van ons boombestand gecontroleerd op veiligheid (de zogenoemde BVC-controle). De acties die daaruit voortkomen worden opgepakt. Bij de aanplant van bomen kijken wij kritisch naar de plantlocatie zodat de boom zich goed kan ontwikkelen op een duurzame manier. Daarnaast kijken wij ook naar de boomsoort waarbij rekening wordt gehouden met het versterken van de biodiversiteit waar dit mogelijk is.

Het uitvoeren van een onderzoek naar de gevolgen van de invoering van de Lijst Waardevolle bomen in 2012 is nog niet gestart, maar vindt in 2021 plaats. Daarbij wordt gekeken naar de hoeveelheid particuliere en gemeentelijke bomen in onze gemeente, zowel voor de invoering van de Lijst Waardevolle bomen als de huidige hoeveelheid bomen. De uitkomst van dit onderzoek kan leiden tot een aanpassing van het toetsingskader voor de kapvergunningen zodat wij ook in de toekomst voldoende bomen in onze gemeente hebben.

In 2020 is tevens uitvoering gegeven aan het verbeteren van de groeiplaatsen in het bos van Bredius. Maatregelen dragen bij aan de vitaliteit van de bomen door het versterken van de voedingshuishouding en bodemomstandigheden.

5.3.3 Samenwerken aan het behoud en beheer van waardevolle natuurgebieden

Samen met onze partners werken wij aan behoud en beheer van waardevolle natuurgebieden. Hierin hebben Goois Natuurreservaat, Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten een grote rol. Veel natuurgebieden rondom Gooise Meren zijn in bezit en beheer van deze organisaties. Deze natuurgebieden zijn nationaal en internationaal van belang en zijn op rijksniveau (Natura 2000-gebieden) en provinciaal (Natuurnetwerk Nederland) beschermd.

Maatregelen

Duurzame ondersteuning voor behoud en beheer van waardevolle natuurgebieden

Gooise Meren draagt samen met de regio gemeenten financieel bij aan het natuurbeheer uitgevoerd door Goois Natuurreservaat.

Kwaliteit

Gooise Meren draagt samen met de Gooise gemeenten uit de regio financieel bij aan het natuurbeheer uitgevoerd door Goois Natuurreservaat. Amsterdam en Noord-Holland willen hun deelname aan het Goois Natuurreservaat beëindigen. De Gooise gemeenten zijn met Amsterdam en de provincie Noord-Holland een traject gestart dat moet leiden tot een voor alle partijen aanvaardbare uittredingsovereenkomst.

In 2020 zijn werkzaamheden Landschapsbeheer Voorland door Landschapsbeheer Noord-Holland voortgezet.

Naleving wet en regelgeving met betrekking tot behoud natuurwaarden

Wij bewaken de provinciale verordening, de Wet natuurbescherming en de soortenbescherming bij ruimtelijke plannen en bouwaanvragen.

Kwaliteit

Binnen de reguliere werkzaamheden vindt standaard toetsing plaats aan de Wet natuurbescherming en de provinciale verordening.

5.3.4 Milieubeheer

Gooise Meren heeft al haar milieutaken ondergebracht bij de Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek (OFGV). Dit betreft zowel de verplichte basistaken (wet Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving) als de plustaken die op vrijwillige basis bij de OFGV zijn ondergebracht. Het takenpakket beslaat een groot aantal taken op milieugebied: (milieu)vergunningverlening, controles op de naleving van milieuwetgeving, handhaving, klachten en meldingen op milieugebied, beoordeling van asbestrapportages en toezicht op slopen met asbest, advisering bij diverse milieuaspecten bij ruimtelijke plannen en bouwaanvragen, etc.

Maatregelen

Opstellen Bodemkwaliteitskaart

Voor het grondverzet binnen de gemeente Gooise Meren is momenteel geen geldige bodemkwaliteitskaart beschikbaar. In de praktijk betekent dit dat bij grondverzet de grond gekeurd moet worden. Dit is onnodig complex en kostbaar. Een bodemkwaliteitskaart draagt bij aan het vereenvoudigen van het grondverzet binnen de gemeente en heeft een kostenbesparend effect. Naast het opstellen van een bodemkwaliteitskaart worden ook de nota bodembeheer en de digitale website voor bodemgegevens geactualiseerd.

Kwaliteit

De bodemkwaliteitskaart voor gemeente Gooise Meren is opgesteld en online beschikbaar gemaakt. In 2020 en 2021 wordt de nota bodembeheer opgesteld met als basis de bodemkwaliteitskaart. De nota legt de beleidsmatige kaders uit met betrekking tot grondverzet in de gemeente en wordt integraal opgesteld zodat het past in de Omgevingswet en de Omgevingsplannen.

5.4 Begraafplaatsen

Doelstellingen

5.4.1 Instandhouden en zorgvuldig beheren van de gemeentelijke begraafplaatsen

Begraafplaatsen zijn meer dan een plek waar geliefden een laatste rustplaats hebben gevonden. Het zijn ook groene oases, plekken voor rust, bezinning en natuurbeleving. Waar bomen, bijzondere planten, mossen, kleine dieren en vogels goed gedijen. Het beheren, onderhouden en verzorgen doen we dan ook heel zorgvuldig.

Maatregelen

Realiseren van digitale plattegronden voor de begraafplaatsen

We hebben voor alle begraafplaatsen een plattegrond gemaakt die voldoet aan de Basisregistratie Grootschalige Topografie, en die gegevens uit het beheersysteem Greenpoint bevat. De plattegrond geeft voldoende informatie voor de dagelijks beheerpraktijk en voor de bezoekers van de begraafplaatsen zodat zij makkelijker de weg op de begraafplaats kunnen vinden. Voor de begraafplaats in Bussum wordt gewerkt aan een publieksvriendelijke plattegrond voor in het informatiebord nabij de ingang van de begraafplaats.

Kwaliteit

De plattegronden zijn gereed

Realiseren van een uitbreiding voor natuurlijk begraven op begraafplaats Nieuw Valkeveen

In 2020 is gestart met de voorbereiding van de uitbreiding van begraafplaats Nieuw Valkeveen. Uitbreiding is nodig om voldoende begraafruimte te houden. Bij de uitbreiding zal het ontwerp van Tersteeg verder worden aangelegd, maar gelijktijdig wordt een natuurbegraafplaats gerealiseerd waarmee wordt ingespeeld op de wensen van gebruikers. De verwachting is dat de natuurbegraafplaats in het voorjaar van 2021 kan worden geopend.

Kwaliteit

Momenteel is gestart met de voorbereiding van dit project. De planning is om de uitbreiding in het voorjaar van 2021 in gebruik te kunnen nemen

5.5 Goede grondstofinzameling bij huishoudens

Doelstellingen

5.5.1 Regionaal uitvoeringsprogramma VANG

Goose Meren heeft zich samen met de regiogemeenten en de GAD als doel gesteld om de gescheiden inzameling van afval te verbeteren en de hoeveelheid restafval terug te dringen in het regionaal uitvoeringsplan huishoudelijk afval (Van Afval Naar Grondstof, VANG-programma) 2015-2020. Zo willen gemeenten en GAD bijdragen aan het hergebruik van grondstoffen en aan de ontwikkeling van een circulaire economie. De verbetering van de afvalinzameling moet hand in hand gaan met gelijkblijvende service, klanttevredenheid en kosten.

Maatregelen

Optimalisatie scheidingsstations

Het scheidingsstation in Bussum voldoet niet meer aan de eisen en normen van deze tijd. Het is niet klantvriendelijk en logistiek is er te weinig ruimte. In 2020 is gezocht naar een nieuwe locatie in de directe omgeving.

Kwaliteit

Het scheidingsstation in Bussum voldoet niet meer aan de eisen en normen van deze tijd. Het is niet klantvriendelijk ingericht en logistiek is er te weinig ruimte. In 2020 is er gezocht naar een nieuwe locatie in de directe omgeving. Deze is nog niet gevonden en in 2021 wordt verder gekeken naar een passende oplossing. Wel is de erfpachtovereenkomst verlengd van het scheidingsstation in Crailo.

Verder met VANG

De GAD zit in de laatste fase van de transitie Van Afval naar Grondstof (VANG). Op basis van de afgeronde evaluatie VANG 2015-2020 is gestart met de totstandkoming van de regionale visie richting 2025 met een doorkijk richting naar 2030 (Circulaire economie). De circulaire economie is een landelijk programma en is één van de regionale speerpunten op het gebied van duurzaamheid.

Kwaliteit

De kern van de aanpak uit het VANG-plan is het verbeteren van de service door drempelverlagende maatregelen die het aanbieden van grondstoffen makkelijker maken. De drempel voor het aanleveren van restafval is daarentegen verhoogd. Om dit te bewerkstelligen is in de gehele regio het uitzetten van de extra minicontainer voor PMD en het vervangen van de huidige restafval minicontainer doorgevoerd; is de realisatie van ondergrondse inzamelvoorzieningen gestart; is in Naarden-Vesting het project 'van zak naar bak' afgerond en is in 2019 de aanpassing van de inzamelfrequentie in de gehele regio doorgevoerd. Naast de uitrol nieuwe inzamelstructuur van het VANG-plan zijn er diverse middelen ingezet om inwoners te informeren en te begeleiden en hiermee bewustwording te creëren en inwoners te activeren om afval (beter) te scheiden.

Uit de resultaten van de GAD-meter blijkt dat het scheidingspercentage (inclusief nascheiding) is gestegen naar circa 70%; de hoeveelheid restafval gedaald van 222 kilo in 2016 naar 162 kilo per persoon in 2019; de CO₂-reductie was in 2019 regio-totaal: 45 kiloton (t.o.v. 39 kiloton in 2016) en de klanttevredenheid kreeg het cijfer 7,6. Er is door de wijziging van de inzamelstructuur per jaar per inwoner bijna 5 keer zoveel PMD en 1/3 keer zoveel GFT ingezameld.

Het jaar 2020 was een schakeljaar waarbij het lopende programma VANG is geëvalueerd en waarbij samen met de gemeenteraden van de regiogemeenten is gekeken naar nieuw beleid voor de toekomst. In december 2020 hebben verschillende consultatierondes bij de gemeenteraden plaatsgevonden waarbij gevraagd is richting te geven in de beleidskeuzes die in dit traject gemaakt kunnen worden. Dit is gedaan middels het in het portefeuillehoudersoverleg Milieu & Duurzaamheid vastgestelde Startmemo Grondstoffennisie en het memo Vraagstukken Grondstoffennisie. Hierbij is gekeken naar ontwikkelperspectieven waarbij primair wordt gestuurd op duurzaamheidsprestaties; de keuze tussen bronscheiding of nascheiding van PMD; de eventuele invoering van DIFTAR; en de mogelijkheden om in te zetten op slimme koppelkansen in de toekomst.

In 2021 wordt zowel het nieuwe grondstoffenbeleid als het uitvoeringsprogramma verder uitgewerkt en daarna regionaal vastgesteld. In 2021 en in de jaren daarna zal via de GAD-meter en de programmabegroting jaarlijks (en indien nodig tussentijds) het resultaat van het gevoerde beleid en uitvoeringsprogramma worden gemonitord.

5.6 Grip op water

Doelstellingen

5.6.1 Zorg dragen voor de afvoer van stedelijk water

Het belangrijkste doel van de afvalwaterzorg is de bescherming van de volksgezondheid. Met de komst van de riolering is de levensverwachting van Nederlanders sterk verhoogd. De aanleg en het beheer van voorzieningen voor de inzameling en het transport van afval- en hemelwater zorgen ervoor dat verontreinigd water uit de directe leefomgeving wordt verwijderd.

Dit moet gewaarborgd blijven.

Maatregelen

Beheer en onderhoud van riolering en gemalen

Voor het borgen van de afvoer van stedelijk water (huishoudelijk afvalwater, grondwater en hemelwater) moet dagelijks onderhoud worden gepleegd. Daarnaast dienen riolering en gemalen na het verlopen van hun levensduur te worden vervangen.

Kwaliteit

Beheer en onderhoud van riolering en gemalen is waar mogelijk volgens planning uitgevoerd.

Beperken nadelige gevolgen voor het milieu

We beperken nadelige gevolgen voor het milieu. Dit doen we door de regenwaterafvoer af te koppelen van het vuilwaterriool en woonboten aan te sluiten op het openbare rioolstelsel. Zo beperken we de verontreiniging van oppervlaktewater door overstortingen en lozing van afvalwater.

Kwaliteit

De nadelige gevolgen voor het milieu worden beperkt door het uitvoeren van het afkoppelbeleid en het aansluiten van nog niet aangesloten woonboten op de riolering (aansluiten woonboten Muidertrekvaart is inmiddels uitgevoerd).

In december 2020 is door de gemeenten in Het Gooi, de provincie Noord-Holland, de drinkwatermaatschappijen Vitens en PWN en het waterschap Amstel, Gooi en Vecht het 'Convenant Gebiedsgericht Beheer Het Gooi 2021-2030' getekend. Hiermee wordt voor de komende 10 jaar de kwaliteit van het grondwater geborgd. Ook wordt het drinkwater, de natuur en het zwemwater beschermd tegen verontreinigd grondwater. Hierdoor blijven we genieten van goed drinkwater, veilig zwemwater en schone natuur.

5.6.2 Onderhoud van watergangen, oevers en waterbouwkundige objecten

In de uitvoering van het waterbeheer worden waterbouwkundige objecten als: kanalen, sloten, stranden, oevers, dijken, sluisen, gemalen en jachthavens onderhouden. Voor de ontwatering van zowel het stedelijk als het landelijk gebied is het van belang dat watergangen worden geschoond en waar nodig gebaggerd.

Maatregelen

Schoonmaken van stranden en watergangen

We garanderen de doorstroming van watergangen door waterplanten, drijfvuil, dode vissen en kadavers te verwijderen. Ook de stranden van Gooise Meren maken we meerdere malen per jaar schoon door drijfvuil en achtergelaten afval op te ruimen.

Kwaliteit

Watergangen en stranden worden volgens planning geschoond. Wel moet worden opgemerkt dat het ruimen van gemaaid waterplanten (fonteinkruid) opnieuw extra kosten met zich mee heeft gebracht.

Vervangen van oeverbescherming

We onderhouden de oeverbescherming en houden daarmee de oevers in stand.

Kwaliteit

Het onderhoud aan de oeverbescherming is waar mogelijk volgens planning uitgevoerd.

5.6.3 Versterken waterrecreatief potentieel

Door samen te werken met gemeenten binnen het randmerengebied (Coöperatie Gastvrije Randmeren) en IJmeergebied versterken we de recreatiemogelijkheden. De hiervoor opgestelde Integrale Uitvoeringsagenda Randmerengebied draagt bij aan het verbinden van belangrijke water-recreatieve assets zoals het water, de vaargeul, havens, eilanden, kusten, fietspaden en overnachtingsmogelijkheden langs het water. Door in te zetten op realiseerbare fysieke maatregelen wordt getracht een impuls te geven aan de vrijetijdseconomie en versterking van recreatieve mogelijkheden.

Vanuit programma 4.2 (Duurzame) Economische ontwikkelingen worden onder de noemer 'Waterfront' op basis van de lokale kwaliteiten water, natuur en erfgoed de kansen verzilverd op het gebied van watersport en watertoerisme.

Maatregelen

Maaien waterplanten Randmeren en IJmeer

Voor de versterking van de recreatieve mogelijkheden moeten ook de recreatie-belemmerende factoren worden opgelost. Een belangrijke factor hierin is de aanwezigheid van fonteinkruid waarvan de recreatiesector in het IJmeer- en Randmerengebied ernstige hinder ondervindt. In de periode 2019-2021 wordt daarom geïnvesteerd om deze gebieden extra te maaien.

Kwaliteit

Naast de reguliere maai-werkzaamheden van waterplanten (fonteinkruid) in het Gooimeer in de periode mei-juni, zijn door de Coöperatie Gastvrije Randmeren rond juli extra maai-werkzaamheden uitgevoerd. Ook wordt er op landelijke schaal een bijdrage geleverd naar het zoeken van alternatieven om de groter wordende overlast van fonteinkruid te stoppen. Voor de maai-werkzaamheden van waterplanten in het IJmeer en Markermeer is een samenwerkingsverband opgericht om de maai-werkzaamheden te organiseren. Naar verwachting wordt de samenwerkingsovereenkomst begin 2021 ondertekend.

Opstellen visie Aan de Gooise Kust

In nauwe samenwerking met belanghebbenden wordt een visie voor het waterfront opgesteld: Aan de Gooise Kust.

Kwaliteit

De visie Aan de Gooise Kust is in juli 2020 door de raad vastgesteld. De hier uit volgende maatregelen worden genoemd in paragraaf 4.2.

Beleidsindicatoren

Taakveld 7. Volksgezondheid en Milieu

Nr.	Naam Indicator	Eenheid	Bron	Realisatie 2019 GM	Begroet 2020 GM	Realisatie 2020 GM	Realisatie 2020 Gemeenten 50.000 - 100.000 inwoners	Beschrijving	Toelichting
33.	Omvang huishoudelijk restafval	Kg/inwoner	CBS	143	140	nog niet beschikbaar	2019: 156	De hoeveelheid restafval per bewoner per jaar (kg)	Voor 2019 is de hoeveelheid restafval voor Gooise Meren 143 kg/inw (Bron CBS). Voor 2020 is dit begroot op 140 kg/inw., maar de realisatie is nog niet

									vastgesteld.
3 4.	Hernieuwbare elektriciteit	%	R W S	2,3% (2018)	1,3	nog niet beschikbaar	niet beschikbaar	Hernieuwbare elektriciteit is elektriciteit die is opgewekt uit wind, waterkracht, zon of biomassa. Hernieuwbare elektriciteit komt uit bronnen die steeds opnieuw worden aangevuld.	De gebruikte hernieuwbare elektriciteit in 2018 is 2,3% van het totale energiegebruik. In 2017 was dit 1,3%. De berekening van het totaal aan hernieuwbare elektriciteit is voor een deel gebaseerd op modelmatige interpretaties. De cijfers uit 2018 zijn het meest recent.

Wat heeft het gekost?

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Realisatie 2019	Prim. Begroting 2020	Begroting 2020 (na wijziging)	Realisatie 2020
Lasten				
616 Afval en afvalstoffenheffing	5.843	5.606	5.663	5.674
617 Riolering en rioolheffing	4.439	4.409	4.378	4.447
618 Begraven	1.078	1.154	1.147	1.131
619 Water	545	506	1.066	998
620 Groen	3.994	4.527	4.738	4.527
621 Natuur en milieu	1.747	1.850	2.414	1.868
643 Ongediertebestrijding	91	47	65	85
645 Duurzaamheid	412	736	1.339	888
Totaal Lasten	18.149	18.835	20.810	19.619
Baten				
616 Afval en afvalstoffenheffing	-7.048	-6.934	-6.973	-6.997
617 Riolering en rioolheffing	-5.975	-6.161	-6.109	-6.045
618 Begraven	-899	-808	-744	-824
619 Water	-30	-27	-362	-274
620 Groen	-129	-316	-316	-248
621 Natuur en milieu	-23	-1	-476	-21
643 Ongediertebestrijding	0	0	0	-1
645 Duurzaamheid	-20	0	-248	-277
Totaal Baten	-14.124	-14.246	-15.228	-14.686
Resultaat voor bestemming	4.024	4.589	5.582	4.933
Onttrekkingen				
618 Begraven	-159	0	0	0
620 Groen	0	0	-130	-130
621 Natuur en milieu	-21	-21	-21	-21
Totaal Onttrekkingen	-180	-21	-151	-151
Resultaat na bestemming	3.844	4.567	5.431	4.782

Toelichting financiële verschillen

Toelichting verschillen Realisatie 2020 t.o.v. Begroting inclusief wijzigingen 2020		
Onderdeel programma 5	Verschil (x € 1.000)	V/N

		(V= voordeel, N= nadeel)
<p><i>Doorbelastingen:</i></p> <p>Doorbelasting kosten ambtelijk apparaat, nadere toelichting zie verschillenanalyse programma 9.</p>	-81	N
<p><i>Riolering en rioolheffing:</i></p> <p>De rioolheffing is een kostendekkende heffing. Om 100% kostendekking te realiseren is in 2020 circa €63k (N) minder onttrokken aan de voorziening. Voor een nadere onderbouwing van de berekening van de kostendekking wordt verwezen naar de paragraaf Lokale Heffingen. Naast dit nadelig effect bij de baten zijn de lasten voor onderhoud ondermeer door de implementatie van een nieuw beheerpakket met circa € 63k (N) overschreden.</p>	-126	N
<p><i>Begraven:</i></p> <p>Door efficiëntere inzet van beschikbaar gestelde middelen zijn de werkelijke uitgaven lager dan geraamd € 48k (V). Het aantal uitvaarten is mede als gevolg van de COVID-19 pandemie toegenomen en dit heeft daarmee geleid tot een hogere opbrengst van begraafplaatsrechten € 26k (V)</p>	74	V
<p><i>Groen:</i></p> <p>De groenwerkzaamheden die zijn gekoppeld aan het project Mariahoeve Muiden en Eikenlaan Muiderberg zijn doorgeschoven naar 2021 en niet ten laste gebracht van 2020. Dit leidt tot een voordeel van € 130k. Voorgesteld wordt om het budget over te hevelen naar 2021.</p> <p>Het onderhoud voor het openbaar gebied Naarderbos is neutraal begroot. Als eigenaar van het gebied hebben wij ook het afgelopen jaar beperkt onderhoud uitgevoerd, met name gericht op het veilig houden van de openbare ruimte. Hierdoor zijn zowel de baten als de lasten circa € 197k lager dan geraamd.</p> <p>De baten als gevolg van de verkoop van snippergroen zijn hoger dan begroot € 73k (V). Mede door de stijging van de overdrachtsbelasting in 2021, zijn er in 2020 meer transacties geweest dan in voorgaande jaren.</p>	203	V
<p><i>Water:</i></p> <p>De lasten voor het beveiligd baggeren van de Muidertrekvaart waren € 106k (V) lager dan</p>	24	V

geraamd. Als gevolg hiervan is de geraamde vergoeding uit de zgn. Bommenregeling € 82k (N) lager dan geraamd.		
<p><i>Natuur en Milieu: Milieubeheer</i></p> <p>Het verwerken van de doorgeschoven compensabele BTW van het GNR leidt op dit product tot een voordeel van € 69k.</p> <p>De afrekening van de bijdrage aan Omgevingsdienst Flevoland , Gooi & Vechtstreek over 2019 leidt tot een voordeel van € 50k.</p>	119	V
<p><i>Natuur en Milieu: Geluid</i></p> <p>Voor de uitvoering van een saneringsprogramma om de geluidshinder bij diverse woningen te beperken is subsidie aan de gemeente toegekend. De daadwerkelijke uitvoering is doorgeschoven naar 2021. Hierdoor zijn zowel de baten als de lasten circa € 4,66k lager dan geraamd.</p>	0	
<p><i>Duurzaamheid: Duurzaamheid algemeen en Initiatievenfonds</i></p> <p>Door Corona is de organisatie van ontmoetingen binnen Samen Sneller Duurzaam (bijvoorbeeld de Duurzaamheidcafés of rondom Fairtrade) stil komen te liggen, is er minder gecommuniceerd middels Duurzaamheidpagina's in de krant en zijn er minder initiatieven van de grond gekomen dan gehoopt. Uiteindelijk heeft dit geleid tot lagere lasten van € 170k (V).</p>	170	V
<p><i>Duurzaamheid: Energietransitie</i></p> <p>Naast het incidentele budget voor 2020 heeft Gooise Meren decentralisatiemiddelen en subsidies ontvangen voor beleidsontwikkeling en uitvoering van de warmtetransitie. De middelen en activiteiten hebben een scope van 2 jaar en zijn daarom niet geheel besteed in 2020 (€ 305k V). Voorgesteld wordt om het restantbudget ter hoogte van € 305k door te schuiven naar 2021.</p>	305	V
Overige verschillen < € 70k	-39	N
Totaal	649	V